

Lättläst och informationsrikt om ekonomi och psykisk sjukdom

Hans Kihlström. **Man bara existerar. Om psykiska och ekonomiska problem.** 89 sidor. Stockholm: Carlsons Bokförlag, 1997. ISBN 91-7203-262-0.

Recensent: Jan Halldin, med dr och överläkare, Socialmedicin, Kronan, Sundbyberg.

När vi som läkare behandlar patienter med psykisk sjukdom bortser vi ofta från eller undervärderar patientens ekonomiska situation både som orsak till och konsekvens av själva sjukdomen. Det är därför extra välkommet när nu en bok med titeln »Man bara existerar. Om psykiska och ekonomiska problem» utgivits i ämnet. Boken är författad av Hans Kihlström, som länge har varit verksam inom Riksförbundet för social och mental hälsa (RSMH).

I undersökningar, som redovisas i boken, framkommer att psykiskt funktionshindrades ekonomiska situation är betydligt sämre än hos befolkningen i övrigt och att förtidspensionerade, 20–44 år, med psykiatrisk diagnos har avsevärt sämre ekonomiska förhållanden än förtidspensionerade, 20–44år, med somatisk diagnos.

Sjukdomen ger merkostnader

Det finns ett flertal orsaker till de psykiskt stördas svåra ekonomiska situation. Kihlström påpekar att många psykiskt sjuka bor ensamma och att ensamheten i sig innebär ökade kostnader. Vidare kan vårdavgifterna på sjukhus för dessa patienter med långa återkommande vårdtider innebära merkostnader på närmare 1 000 kronor/månad, även om man tar hänsyn till att patienten slipper utgifter för mat och en del förbrukningsartiklar under vårdtiden. Detta på grund av att hyran för den egna lägenheten måste betalas även under sjukhusvistelsen.

Det psykiska sjukdomstillståndet kan i sig också leda till förhållandevis stora merutgifter. En person med renlig-

hetsmani kan exempelvis få extra utgifter för tvättmedel, utslitna kläder m m. Många psykiskt sjuka får höga telefonräkningar, då telefonen ofta används för att lindra ångest och ensamhet. Svårigheter eller bristande ork att utföra olika hemsysslor såsom matlagning, lagning av kläder m m gör att den psykiskt sjuke ofta får fördyrade levnadsomkostnader. Dessutom blir det med så knappa marginaler mycket lätt att sätta sig i skuld bland annat med hjälp av kontokort.

Ekonomisk oro kan försämra den psykiska hälsan

De mycket knappa ekonomiska resurserna för många psykiskt störda leder till en ekonomisk stress, som enligt Kihlström kan komma att försämra vederbörandes psykiska hälsa och utgöra en risk för återinsjuknande.

En psykiskt funktionshindrad uttryckte sina ekonomiska svårigheter på följande vis: »Utan pengar lever man som i husarrest. Enda skillnaden mot fängelse är att det inte finns några galler för fönstren på lägenheten.» Den krassa ekonomiska verkligheten, och inte bara de egna svårigheterna att vara tillsammans med andra människor, gör att många psykiskt störda isolerar sig ännu mer från omvärlden.

Det framkommer av en undersökning som RSMH gjorde 1993/94 att en femtedel av de psykiskt funktionshindrade saknade telefon och att två femtedelar inte hade varit hos tandläkaren under det senaste året.

Information om ekonomiska stödformer

Psykiskt funktionshindrade har ofta svårare än andra funktionshindrade att få del av sina rättigheter. Detta beror till viss del på att de själva ofta inte känner till vad de har rätt att kräva av samhället. Det som är allvarligare är emellertid att de inom psykiatri eller socialtjänsten som skall hjälpa dem inte heller alltid ser möjligheterna till hjälp inom socialförsäkringssystemet.

Därför fyller den här skriften en kunskapslucka för olika kategorier av läkare, i första hand psykiatrer, som kommer i kontakt med psykiskt funktionshindrade.

I boken redogör Kihlström för och gör också bedömningar av olika stödformers användbarhet på psykiskt funktionshindrade. På ett kortfattat och lättillgängligt sätt får läsaren information om förtidspension, sjukbidrag, bostads-

tillägg till pensionärer (BTP), handkappersättning, bilstöd, avtalsförsäkringar, avtalslagen, skuldsaneringslagen.

Det finns ett kapitel som handlar om ekonomisk rehabilitering. I detta ges en hel del värdefulla praktiska råd. Kihlström skriver att erfarenheterna visar att psykiatriens kuratorer och socialtjänsten kommer in i ett alldeles för sent skede. Författaren påpekar också att den ekonomiska rehabiliteringen måste få en plats i den individuella plan eller vårdplan som bör finnas för klienten respektive patienten.

Ett kort men viktigt avsnitt handlar om under vilka omständigheter en god man respektive en förvaltare kan förordnas av tingsrätten.

Rekommenderas till läkare och politiker

Författaren poängterar i avslutningskapitlet att vid ställningstagande till olika ekonomiska ersättningar såsom socialbidrag eller handkappersättning måste klientens hela situation och speciella svårigheter vägas in i bedömningen. I dag är troligen både insikten om och känslan för den psykiskt funktionshindrades situation mycket bristfällig hos många handläggare och politiker. Kihlström anser vidare att det krävs mycket utbildning för politiker och tjänstemän i dessa frågor och att både empatisk förmåga och förståelse för psykiskt funktionshindrade går att öva upp.

Till sist påpekar bokens författare följande: »Dagens situation som tillåter människor i Sverige med dokumenterade psykiska problem att i praktiken leva år ut och år in, kanske hela livet, på 'existensminimum' svarar knappast mot landets anspråk på att vara en välfärdsstat.»

Jag instämmer till fullo i detta och vill avslutningsvis till läkarkåren varmt rekommendera denna lättlästa och informationsrika bok, som utifrån en helhetssyn på patienten tar upp de ekonomiska problemen hos de psykiskt funktionshindrade. ●

Adressera korrespondens om nya böcker och recensioner till:

Bokredaktionen, Läkartidningen, Box 5603, 114 86 Stockholm.